

WSPOMNIENIE

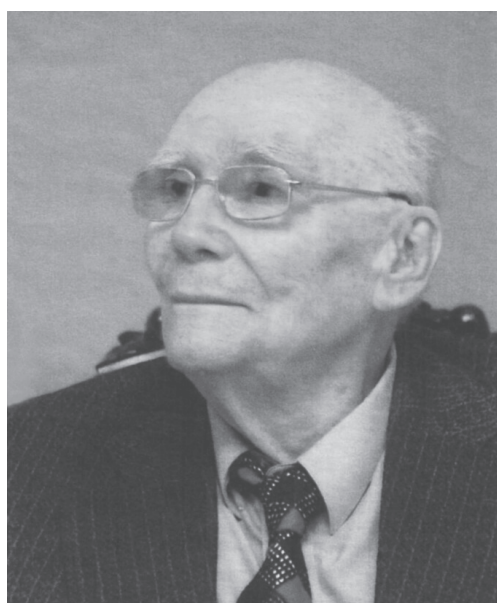
Prof. zw. dr hab. Zdzisław Larski (1919–2015)

*Życie rodzi życie.
Energia stwarza energię.
Rozdając siebie,
człowiek się wzbogaca.*

Sarah Bernhardt

W dniu 15.04.2015 r. zmarł Zdzisław Larski, profesor zwyczajny, wybitny uczony, człowiek wielkiego ducha, entuzjasta i pasjonat nauki, kochający służyć radą i pomocą tym, którzy tego potrzebowali, w tym pracownikom naukowym i nauczycielom akademickim, ale także lekarzom. Odszedł wielki badacz i nestor polskiej mikrobiologii, wirusologii i immunologii, który przyczynił się do promocji wielu profesorów i doktorów habilitowanych w Polsce z zakresu mikrobiologii weterynaryjnej, a także medycznej poprzez recenzje dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego. Wśród tych promowanych pracowników naukowych, którzy tworzyli i tworzą fundamenty mikrobiologii w Polsce należy wymienić m.in. prof. zw. dr hab. Janusza Wawrzekiewicza, prof. zw. dr hab. Jana Buczka, prof. zw. dr hab. Jerzego Kitę, prof. zw. dr hab. Wandę Borzemską, prof. dr hab. Henryka Lisa, prof. dr hab. Irenę Janowską, prof. dr hab. Jerzego Wiśniewskiego, prof. dr hab. płk Michała Bartoszcze, prof. dr hab. Elżbietę Samorek-Salamonowicz, prof. dr hab. Martynę Kandafer-Szerszeń oraz prof. dr hab. Wiesława Deptułę. Prof. zw. dr hab. Zdzisław Larski był formalnie promotorem 7 prac doktorskich oraz tyłu samo postępowań habilitacyjnych, spośród których w zasadzie wszyscy doktorzy habilitowani uzyskali tytuł profesora.

Prof. zw. dr hab. Zdzisław Larski urodził się 5 stycznia 1919 r. w Rzeszowie. Tam też ukończył słynne Staroklasyczne Gimnazjum im. Stanisława Konarskiego. Zaraz po zdaniu egzaminu dojrzałości (1937 r.) zgłosił się ochotniczo do Szkoły Podchorążych Artylerii we Włodzimierzu Wołyńskimi i po jej ukończeniu z wysoką lokatą, odbył „praktykę” jako plutonowy podchorąży w 24 Pułku Artylerii Lekkiej w Jarosławiu. Warto dodać, że w czasie szkoły średniej Profesor był wybijającym się szermierzem i odniósł dość znaczne sukcesy w tej dyscyplinie. Z końcem sierpnia 1938 roku został zwolniony z wojska do rezerwy. Następnie

w latach 1938–1939 studiuje na Wydziale Chemicznym Politechniki Lwowskiej, ale studia przerwała wojna.

W dniu 03.09.1939 roku został zmobilizowany i skierowany jako wojskowy do Jarosławia. Następnie 16.09.1939 roku jest wzięty do niewoli przez Niemców i przebywa w Rawie Ruskiej, Lubaczowie, Jarosławiu i Łobzowie. Po zwolnieniu wraca do Niechóbrza koło Rzeszowa, gdzie wcześniej zamieszkiwali Jego Rodzice.

Podczas okupacji niemieckiej, w 1942 roku rozpoczyna studia w Akademii Medycyny Weterynaryjnej (AMW) we Lwowie, które kontynuuje do 1944 r., kończąc 3 rok studiów w czasie których nauczycielami akademickimi byli pracownicy przedwojennej AMW z Lwowa m.in.: A. Bant, A. Klisiecki, W. Herman, G. Poluszyński, K. Szczudłowski, A. Zakrzewski i K. Łopatyński. W trakcie tej edukacji Profesor ze względu na swoje studia na Wydziale Chemicznym Politechniki Lwowskiej, był również asystentem

– wolontariuszem w Zakładzie Chemii Ogólnej u prof. Wacława Moraczewskiego. Po wojnie w okresie od 2 II 1946 do 7 IV 1947 r. kontynuuje studia weterynaryjne we Wrocławiu, gdzie na Wydziale Medycyny Weterynaryjnej Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej, otrzymuje dnia 12 kwietnia 1947 roku, dyplom lekarza weterynarii pełniąc równocześnie w czasie studiów obowiązki asystenta w Zakładzie Fizjologii Wydziału Lekarskiego u prof. Klisieckiego. W czasie studiów weterynaryjnych (Lwów, krótko Kraków i Lublin oraz Wrocław), był wybijającym się studentem, jako że na 29 egzaminów, 25 zdał celująco. Warto dodać, że Profesor w czasie kiedy chciał dokończyć rozpoczęte studia weterynaryjne we Lwowie, po wojnie w Polsce, był krótko na nowopowstałej i rozwiązanej weterynarii na UJ w Krakowie i na weterynarii na UMCS w Lublinie (zdał tutaj egzamin z interny), by następnie dokończyć studia we Wrocławiu.

Po studiach Profesor w latach 1947–1949 pracował na stanowisku terenowego lekarza weterynarii w Toszku, powiat Gliwice, a od 01.XI.1949 roku podjął pracę jako pracownik naukowy (asystent) w Wojewódzkim Zakładzie Higieny Weterynaryjnej (WZHW) we Wrocławiu. W styczniu 1951 roku Profesor przechodzi służbowo do WZHW Opola, który to zakład, tak jak WZHW Wrocław, podlegał i był integralną częścią Państwowego Instytutu Weterynaryjnego (PIW) w Puławach – pracując w Opolu na stanowisku adiunkta. Następnie w roku 1953 Profesor przenosi się do Ośrodka Badań nad Chorobą Cieszyńską Świń w Gumnej k. Cieszyna na stanowisko kierownika tej jednostki badawczej, jako że w między czasie odbył m.in. staż w Katedrze Mikrobiologii AM Kraków u prof. Legeżyńskiego i ukończył kurs wirusologii dla zaawansowanych w PZH w Warszawie oraz kurs z zakresu „hodowli wirusów” w Instytucie Medycyny Morskiej i Tropikalnej w Gdańsku u prof. Morzyckiego. Pracując w Opolu (1951–1952) był także wykładowcą mikrobiologii i chemii fizycznej w Pomaturalnej Szkole Felczerskiej Ministra Zdrowia w tym mieście. Pracując w Gumnej w 1958 roku po pozytywnej obronie dysertacji doktorskiej pt. „Namnażanie wirusa choroby cieszyńskich świń w hodowlach tkankowych z uwzględnieniem jego własności uodparniających” uzyskał stopień naukowy kandydata nauk weterynaryjnych na Wydziale Weterynaryjnym Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. W roku 1959 służbowo przeniesiono na życzenie Profesora, z Gumnej do PIW w Puławach, gdzie pracuje do 30.VII.1967. W Puławach rozpoczyna pracę na stanowisku kierownika zorganizowanej przez siebie Samodzielnej Pracowni Wirusologii Ogólnej. W 1961 roku odbywa staż naukowy w Instytucie Wistara w Filadelfii (USA), jako stypendysta Fundacji Rockefellera i mimo, że nie spełniło się jego marzenie pobytu w USA, bo miał pracować nad biochemią wirusów, wrócił z ogrom-

nym potencjałem badawczym i wiedzą. Po powrocie ze stażu wykonuje na zlecenie Ministerstwa Rolnictwa USA, 3-letnie badania dotyczące właściwości immunogennych, tropizmu i zjadliwości wirusa choroby Newcastle (NDV) i w dowód uznania za wykonane badania otrzymuje stypendium i wyjeżdża na staż i konsultacje do Niemiec (Tübinga – Instytut Maxa Plancka, Monachium – Uniwersytet Monachium Wydz. Wet. – prof. Meyer, prof. Gylstorf), Włoch (Perugia – prof. Castrucci) i Austrii. W czasie tego pobytu konsultuje swoje wyniki z zakresu wirusa choroby cieszyńskiej i wirusa polio oraz wirusa NDV.

Stopień doktora habilitowanego nauk weterynaryjnych uzyskał w 1962 roku na Wydziale Weterynaryjnym Akademii Rolniczej we Wrocławiu, jako że już przed wyjazdem do USA miał napisaną pracę habilitacyjną. Z dniem 1 lipca 1967 roku przeniesiony jest służbowo przez Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z Puław do Olsztyna, gdzie tworzył się nowy Wydział Weterynaryjny w Wyższej Szkole Rolniczej (WSR) (obecnie Uniwersytet Warmińsko-Mazurski UWM), w której objął stanowisko kierownika Katedry Mikrobiologii Weterynaryjnej, którą stworzył na bazie Katedry Mikrobiologii Rybackiej pozostałej po profesorze Zalewskim. Tytuł profesora nadzwyczajnego otrzymał w 1969 roku, a profesora zwyczajnego ze względu na swój światopogląd dopiero w 1979 roku. W czasie swojej pracy na Wydziale Wet. Akademii Rolniczo-Technicznej (AR-T) (obecnie Wydział Medycyny Weterynaryjnej – UWM), był Tym, dzięki Któremu ośrodek naukowy w Olsztynie był najbogatszym w Polsce pod względem m.in. światowych podręczników i czasopism z zakresu weterynarii, w tym mikrobiologii, immunologii i immunobiologii.

Główne kierunki działalności naukowej profesora Zdzisława Larskiego to wirusologia, a w szczególności wirus choroby cieszyńskiej, którego był „odkrywcą” (był pierwszym w świecie, który wyhodował tego wirusa z hodowli tkankowej i miał światowy priorytet w uzyskaniu z namnażaniem w hodowli tkankowej tego wirusa, jako że w tym zakresie Profesor wyprzedził o rok wirusologów niemieckich i francuskich i o 2 lata czeskich; wirus polio (pracując w USA), a także wirus choroby Newcastle (NDV), choć także Profesor zajmował się badaniami dotyczącymi zmienności i izolacji wirusów otoczkowych, chemioterapii zakażeń wirusowych – głównie herpeswirusów u zwierząt (IBR/IPV) i ludzi (HSV1, HSV2) oraz odporności przeciwwirusowej (m.in. związanej z interferonem), w tym w szczególności wirusa parainfluenzy-3 i wirusa NDV. Także wręcz gorliwie zajmował się immunologią głównie odpornością naturalną, w tym najbardziej aktualnymi zagadnieniami dotyczącymi odporności zakażeń wirusowych oraz immunologii ogólnej, w tym terminologii immunologicznej.

W swoim dorobku naukowym Prof. zw. dr hab. Zdzisław Larski posiada 320 publikacji m.in. w takich czasopismach zagranicznych jak *Bull. Office International des Epizooties* (Francja), *Acta Virologica* (Czechosłowacja), *Adv. Vet. Sci.* (Anglia), *Principles of Bacteriology and Immunity* (USA) oraz polskich takich jak: *Pol. Arch. Wet., Post. Hig. i Med. Dośw., Postępy Mikrobiologii czy Medycyna Wet.*, w tym 10 książek, z których „Wirusologia weterynaryjna” – 3 wydania (1965, 1975 i 1982) oraz „Diagnostyka wirusologiczna chorób zwierząt” – 3 wydania (1968, 1977, 1992), były tłumaczone na język angielski, hiszpański, rosyjski, bułgarski i węgierski, a monografia pt. „Choroba cieszyńska świń” współautorstwa z prof. J. Szaflarskim była pierwszym opracowaniem tego typu w Europie. Nadto był autorem rozdziału o wirusach świń w „International Encyclopedia of Veterinary Medicine” W. Green, San Ltd, London 1966 r. oraz trzech rozdziałów o chorobach świń w dwóch wydaniach podręcznika „Choroby świń” red. Prof. H. Janowski, PWRiL, 1971. Był także redaktorem naukowym przekładu zbiorowego książki z języka niemieckiego pt. „Infektionskrankheiten der Haustiere”. Warto dodać, że Profesor jest jedynym Autorem wśród uczonych z Polski, z zakresu mikrobiologii, którego książka Jego autorstwa pt. „Wirusologia weterynaryjna” na zaproszenie National Science Foundation w Waszyngtonie była na rynku USA (*Veterinary Virology* – 1980), a na zaproszenie Prensa Medica Mexicana (*Virologia para Veterinarios* – 1989) znalazła się także w krajach posługujących się językiem hiszpańskim. Zatem pozycja ta w pełni gościła na rynku USA i Ameryki Południowej.

Prof. zw. dr hab. Zdzisław Larski był uczestnikiem i referentem na wielu konferencjach zagranicznych (Francja, Czechosłowacja, Turcja, USA, Węgry, Włochy, Austria, RFN), prezentując dane z zakresu wirusologii i immunologii. Był także wykładowcą z zakresu wirusologii na kursach dla obcokrajowców zorganizowanych w Polsce przez FAO. Profesor był także współautorem z prof. M. Truszczyńskim fundamentalnego podręcznika do nauki mikrobiologii dla studentów wydziałów weterynaryjnych w Polsce pt. „Zarys mikrobiologii weterynaryjnej” wydanego przez PWRiL w 1983 i wydanego przez AR-T w Olsztynie w 1992. Będąc na emeryturze był współautorem skryptu pt. „Immunologia dla studentów weterynarii” wydanego przez UWM, Olsztyn 2001. Profesor był również recenzentem 53 podręczników i skryptów wydanych w Polsce z zakresu mikrobiologii, wirusologii i immunologii, w tym podręcznika z zakresu immunologii prof. W. Ptaka – legendy immunologii europejskiej.

W latach 1976–1981 był członkiem Komisji Wirusologicznej PAN, pełniąc funkcję Przewodniczącego. Pełnił także funkcję członka honorowego Prezydium Komitetu Nauk Weterynaryjnych, Wydziału II Nauk

Biologicznych i Rolniczych PAN oraz Wydziału V Nauk Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych PAN, a także był członkiem honorowym Komitetu Mikrobiologii, Wydziału II Nauk Biologicznych i Rolniczych PAN oraz Komitetu Nauk Weterynaryjnych tegoż Wydziału PAN. W roku 1992 otrzymał honorowe członkostwo Polskiego Towarzystwa Nauk Weterynaryjnych oraz w 1997 Polskiego Towarzystwa Mikrobiologów. Brał także udział w pracach Rady Naukowej Wojskowego Ośrodka Badawczego Służb Weterynaryjnych, Zespołu Dydaktycznego MNiSzWiT – bo był m.in. autorem obowiązującego programu z zakresu mikrobiologii na wydziałach weterynaryjnych w Polsce, jako że realizując dezyderaty Komisji Wirusologicznej PAN wprowadził do dydaktyki mikrobiologicznej pełny kurs wykładów i ćwiczeń z wirusologii. Pracował w Komitecie Redakcyjnym *Polskiego Archiwum Weterynaryjnego* (obecnie *Pol. J. Vet. Sci.*) oraz był długoletnim członkiem Rady Redakcyjnej *Medycyny Weterynaryjnej*. Był członkiem wielu organów Szkoły w której pracował (WSR, AR-T) m.in. był Przewodniczącym Rady Bibliotecznej, Wicedyrektorem Instytutu Chorób Zakaźnych i Inwazyjnych Wydziału Weterynaryjnego AR-T, choć także po części jest współtwórcą mikrobiologii w Uniwersytecie Szczecińskim. Był także oficerem rezerwy w stopniu podporucznika oraz członkiem PTTK i LOK.

Do końca swojego życia był aktywny, jako iż mimo, że od roku 1989 r. był emerytowanym profesorem, nie przerwał swojej działalności naukowej i edukacyjnej, bo opublikował w tym czasie ponad 100 prac przeglądowych, głównie w *Medycynie Weterynaryjnej*. Ostatnia Jego praca z zakresu wirusologii i immunologii ukazała się w 2015 roku w lutym numerze tego czasopisma. Opublikowane prace były nie tylko kierunkowskazem w badaniach podstawowych dla badaczy z zakresu nauk biologicznych, weterynaryjnych i medycznych, ale stanowiły one natchnienie także dla wielu innych pracowników naukowych, w tym Jego wychowanków pracujących w nauce, bo między innymi dzięki tym pracom powstawały pierwsze prace w Polsce na temat m.in. odporności przy prionach, zjawiska NET, komórek ILC (innate lymphoid cells), czy prace o mało znanych wirusach olbrzymich, jak też o rewelacyjnych „istotach biologicznych” jakimi są wirofagi – „pasożyty” wirusów. Za wybitne osiągnięcia naukowe i dydaktyczne został odznaczony Krzyżem Kawalerskim (1974), Krzyżem Oficerskim (1998), Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski (2002), Medalem 40-lecia Polski Ludowej, Medalem Komisji Edukacji Narodowej (1981), Medalem Pro Scientia Vet. Polona (1984), a także nagrodami Ministra Rolnictwa (1955 i 1987) oraz Ministra związanego z Nauką (1969, 1976, 1978, 1984 i 1989). Był odbiorcą wielu dyplomów, wyróżnień i nagród, nadawanych m.in. przez Polskie Tow. Nauk Wet. czy Pol. Tow. Mikrobiologów oraz inne instytucje

państwowe jako że był m.in. odznaczony Złotą odznaką „Zasłużony dla Warmii i Mazur” (1974) oraz Srebrnym i Brązowym medalem „Za zasługi dla obronności kraju” (1976), jak też medalem „Zasłużony Pracownik Rolnictwa” (1980), medalem „Zasłużony Nauczyciel PRL”, medalem „XXX-lecia AR-T” (1980), jak też medalem „Za zasługi dla rozwoju WAM”.

Był człowiekiem hojnym i serdecznym dla ludzi nauki, ale także krytycznym recenzentem, w tym osiągnięć własnych i innych, a także krytykiem działań ludzi mało wrażliwych na życie i dobro innego człowieka przez co mógł być postrzegany, nie tylko jako wybitny badacz i uczyony oraz wspaniały nauczyciel akademicki, ale także jako bezkompromisowy człowiek.

Prof. zw. dr hab. Zdzisław Larski spoczął w dniu 18.04.2015 na cmentarzu przy ulicy Poprzecznej w Olsztynie i był żegnany przez wielu pracowników nauki z całej Polski, w tym UWM w Olsztynie, wśród których byli Jego dawni współpracownicy oraz w odświeżonym akademickim stroju J.M. Rektor, Prorektorzy i Senat UWM, a także Dziekan i Prodziekan oraz członkowie Wysokiej Rady Wydziału Medycyny Weterynaryjnej tego Uniwersytetu.

Szanowny Panie Profesorze pozostaniesz w naszych sercach i pamięci na zawsze!

Prof. dr hab. Wiesław Deptuła
Prof. dr hab. Andrzej Krzysztof Siwicki